

Raad van State, Afdeling bestuursrechtspraak
Postbus 20019
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Amsterdam, 27 mei 2010
uw kenmerk: 200908100/2/R3
ons kenmerk: 50009418/282/ jdijk
onderwerp: Beroep Stichting Delft Zegt Nee Tegen Bovengronds 380 KV
E-mail: j.dijk@spuistraat10.nl
tel.nr: 020-5205125

Geacht college,

Hierbij maak ik namens de Stichting Delft Zegt Nee Tegen bovengronds 380 kV en anderen gelegenheid om te reageren op het StAB-rapport in het beroep tegen het Rijksinpassingsbesluit en uitvoeringsbesluiten met betrekking de Zuidring Wateringen-Zoetermeer.

In het algemeen merken cliënten op dat de StAB-adviseurs geen bezoek hebben gebracht aan cliënten, noch aan vertegenwoordigers van de stichting, noch aan bewoners van de wijk namens wie het beroep is ingesteld. Cliënten merken op dat uit het advies blijkt dat de adviseurs zich niet (goed) hebben vergewist van de feitelijke situatie ter plaatse. Uit het advies blijkt dat het in grote haast en zonder gedegen onderzoek is opgesteld. Dat blijkt mede uit hetgeen hieronder is opgemerkt bij de eerste onderzoeksvraag.

Cliënten merken voorts op dat zij bijzonder weinig tijd hebben gehad om het omvangrijke dossier dat naar aanleiding van het advies van de StAB ter inzage is gelegd te beoordelen.

1^e Onderzoeksvraag: de ligging van de percelen van appellanten

De StAB gaat onder andere in op de aanwezigheid van een Buitenschoolse Opvang (BSO) in Tanthof, die is gesitueerd op het ondergrondse gedeelte van de hoogspanningslijn.

Cliënten hebben in beroep aangevoerd dat er een sport-BSO is gevestigd binnen de magneetveldzone van 4 uT. Dit is niet de BSO waarover de StAB het heeft. De sport-BSO is gelegen aan de westzijde van Delft, in de sporthal Kerkpolder. In de stukken die u recent door de gemeente Delft zijn toegestuurd, treft u luchtfoto's van de sporthal aan. De StAB gaat in haar advies niet in op de ligging van de sport-BSO en de effecten van de hoogspanningslijn op deze voorziening.

2^e Onderzoeksvraag: effecten van de hoogspanningslijn op de gezondheid

Cliënten menen dat het StAB-onderzoek tekortschiet.

Zij merken op dat de StAB zondermeer de bevindingen van VROM en de RIVM heeft overgenomen. Men heeft verzuimd serieus in te gaan op vraagstellingen en bevindingen van cliënten.

Ten aanzien van de fijnstof-problematiek wordt vrijwel uitsluitend gerefereerd aan het literatuuronderzoek van VROM. De onderzoeker kan zich verder “in grote lijnen” vinden in het verweerschrift pag. 27-30. Argumenten waarom de adviseur zich in grote lijnen in het advies kan vinden, en waarom de argumenten van cliënten hem niet tot een ander oordeel hebben gebracht, blijven achterwege.

Cliënten hebben gewezen op de cumulatieve effecten van eventueel doorgetrokken A4 en Randstad 380kV (fijnstof, geïoniseerd fijnstof en geluidhinder). Ook in dit onderzoek beperkt men zich tot de effecten van Randstad 380kV.

Op blz. 18 staat vermeld:

”De sterkte van het magnetische veld afkomstig van een hoogspanningslijn hangt van een aantal factoren af. Zo zijn met name voor de sterkte van het magnetisch veld bepalend het masttype, de hoogte van de mast en van de draden, alsmede de wijze waarop de drie fasen ten opzichte van elkaar in de mast zijn gehangen”.

Tijdens de inloopavond van TenneT/Ez te Delft heeft een voorlichter zich laten ontvallen dat de magneetveldsterkte ter plaatse van een OpStijgPunt (OSP) aanmerkelijk groter is dan in de zone tussen twee wintrackmasten. Het plaatsen van een dergelijk OSP (nr. 14) in de directe nabijheid van de wijk Tanthof-West is altijd zorgwekkend geweest. Cliënten hebben u daar reeds in de aanvulling op het beroepschrift op gewezen (blz. 12 en 13). De voorlichter kon niet aangeven hoe groot de magneetveldzone groter dan 0,4 μ T zou zijn. De StAB heeft dat ook verder niet onderzocht.

Op bladzijde 20 (3.4.3 Beleid inzake langetermijneffecten) is het volgende citaat te vinden

“(Nationaal Milieubeleidsplan 4[NMP 4;VROM 2001]): Hierin wordt gesteld dat ‘uitgaande van het voorzorgprincipe de huidige signalen voldoende aanleiding zijn tot het doen van verder onderzoek en het nemen van passende maatregelen, mede in relatie tot de maatschappelijke kosten en baten”.

Cliënten stellen vast dat de StAB enkel onderzoek aanhaalt dat het standpunt van de ministers ondersteunt. Echter: tot op heden hebben de onderzoeken die door de Nederlandse overheid heeft geïnitieerd geen duidelijkheid geboden over de gezondheidsrisico's voor haar bevolking. Er is enkel een literatuurstudie naar onderzoeken gedaan op dit gebied. Cliënten stellen vast dat onderzoeken die het standpunt van de ministers niet onderschrijven, zoals ...**(welk onderzoek bijvoorbeeld?)**, in een verkeerd daglicht worden gesteld. **(doet de StAB dat ook?)**. De StAB geeft enkel globaal weer welke onderzoeken zijn gedaan; niet wordt aangegeven in hoeverre volgens de StAB gezondheidsrisico's kunnen worden uitgesloten.

Op blz. 21 wordt een exposé gegeven inzake het beleid over de langetermijneffecten; er wordt in het hele onderzoek op geen enkele wijze ingegaan op de effecten van de gebruikers van de Delftse Sport-BSO Kerkpolder (een specifiek geval, zie ook hiervoor het beroep).

Onderaan blz. 22 staat: “In bestaande situaties kunnen overigens aanmerkelijk hogere waarden voorkomen waarop de brief van VROM niet ziet. Het is cliënten onduidelijk wat de StAB met deze opmerking bedoelt. Het kan toch niet zo zijn dat het feit dat in bestaande situaties de 0,4 uT wordt overschreden bij gevoelige bestemmingen een rechtvaardiging vormt voor overschrijding in de onderhavige situatie.

Op blz. 23 wordt de indruk gewekt dat de StAB gesproken heeft met de heer van Rongen,

“In dat gesprek is aangegeven dat veel van de onderzoeken waaruit de zwakke, maar statistische significante associatie [leukemie] is gebleken, betrekking hebben op situaties in Amerika waar ook de stroomdistributie naar de woningen en bedrijven bovengronds plaatsvindt. In Europa is deze situatie beduidend anders.”

Een weinig geruststellende passage, indien bij de 110kV(?) distributie in Amerika al sprake is van risico's op leukemie hoe verhoudt dit zich dan tot de 380kV distributie van Randstad 380KV? We spreken hier van een ca. 3450x groter voltage! Waarom geeft de StAB hier geen antwoord op? De StAB gaat niet in op het onderzoek van Bristol, Engeland, waarnaar in het beroep van cliënten is verwezen. Voor het onderzoek werden meer 29.000 kinderen uit Engeland en Wales, van wie 9700 met leukemie onderzocht. Kinderen die 200 meter van de elektriciteitsleidingen vandaan wonen bleken 69 procent meer risico te lopen om bloedkanker te krijgen dan kinderen die 600 meter van de leidingen wonen. Deze studie werd uitgevoerd door onderzoekers van Oxford University en medewerkers van het Britse elektriciteitsbedrijf Nationaal Grid Transco. In Delft wonen de kinderen op ca. 145 meter van de verbinding en het OSP. Het aanhalen van dieproeven met ratten (blz 23) is natuurlijk niet representatief en kan niet worden geëxtrapoleerd naar mensen. Cliënten menen dat het StAB-onderzoek op dit onderdeel tekortschiet.

Op blz. 23 wordt in par. 3.4.5. (Resumé toetsingskader) op geen enkele wijze beargumenteerd waarom 0,4µT een juist criterium zou zijn. Er is niet onderzocht waarom in ons omringende landen 0,2 µT wordt gehanteerd. De toevoeging dat op grond van internationale regelgeving 100 µT mag worden gehanteerd is niet finzinnig en doet niet ter zake; immers de onderzoeker geeft zelf aan dat er een statistisch significante associatie blijkt te bestaan tussen het ontstaan van leukemie bij kinderen tot 15 jaar bij een magneetveldsterkte hoger dan rond 0,3 µT en 0,5 µT.

Cliënten herhalen in dit verband nog eens hetgeen zij al in hun beroep aanvoerden:

”De ICNIRP (International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection een onafhankelijke commissie die de WHO adviseert) geeft echter ook aan dat 04 µT een statistisch bepaalde waarde is die niet gezien mag worden als de grens tussen niet-schadelijk en mogelijk schadelijk. Het Kennisplatform EM-velden concludeert al in 2009: “dat om de effectiviteit van maatregelen wetenschappelijk te kunnen onderbouwen er aanvullend onderzoek uitgevoerd moet worden. De Gezondheidsraad en de WHO hebben geadviseerd om via nader onderzoek beter inzicht te krijgen in het verband tussen blootstelling aan magnetische velden van bovengrondse hoogspanningslijnen en leukemie bij kinderen. Het Kennisplatform ziet in dat opzicht vooral meerwaarde in experimenteel of verklarend onderzoek naar de biologische mechanismen die de gevonden samenhang kunnen verklaren. Het Kennisplatform realiseert zich dat het onduidelijk is op welke termijn dergelijk onderzoek antwoord kan geven op de vraag naar de oorzaak van de relatie tussen het langdurig wonen in de buurt van hoogspanningslijnen en de kans op leukemie bij kinderen. Het is niet bekend hoe leukemie precies ontstaat”

De StAB citeert uitsluitend de adviezen van VROM als zou dit de waarheidsvinding betreffen. Van enig onderzoek is echter geen sprake geweest. Ook wordt niet verder ingegaan op recente onderzoeken inzake de relatie tussen hoogspanningslijnen en de ziekte van Alzheimer, ALS, hersentumoren en depressies. De StAB heeft niet onderzocht waarom er geen verdere onderzoeken zijn of worden verricht?

Cliënten wijzen op onderstaand citaat van minister Cramer (Kamerstuk 31 574).

“Op het punt van Alzheimer hebben wij nog geen onderzoek gedaan. Inzake leukemie en kleine kinderen zullen wij bezien wat het betekent. Wij hebben het nog niet verder onderzocht, maar wij houden nu ook rekening met dit punt. Via het RIVM zullen wij actie ondernemen. Ik deel het punt van zorg”

Op blz. 26 en 27 wordt uitgebreid over het te gebruiken nieuwe Wintrack-masttype en specifiek over het gegeven dat dit type masten “magneetarm” zouden zijn. Er wordt ten aanzien daarvan in de rapportage uitvoerig verwezen naar diverse tabellen, formules en rekenmodellen en vervolgens simpelweg geconcludeerd dat, omdat het gebruikte rekenmodel door het RIVM is goedgekeurd, er geen reden is om te twifelen aan het “magneetarme” gehalte van de Wintrackmast (indicatieve magneetveldzone van 50 meter).

Naar het inzicht van cliënten kan deze uitvoerige theoretische verhandeling niet verhullen dat het hier gaat om puur theorie. Er is immers nog geen enkele ervaring met dit type masten en juist daarom is er in tegenstelling tot het gestelde in het STAB rapport wel degelijk reden om te twifelen aan het z.g. “magneetarme” karakter van deze nieuwe masten.

Op pag. 28 wordt een merkwaardig scenario geschetst in geval van overschrijding van de jaargemiddelde belastbaarheid van 30%. Indien de waarde overschreden wordt moet gezocht worden naar alternatieven (a: verzwaring van de lijn, b: een extra circuit toevoegen, c: een nieuwe lijn bouwen of d: een andere stroomroute zoeken). Afgezien van het feit dat dit soort maatregelen niet van de ene op de andere dag zijn te realiseren baren de oplossingen grote zorgen vanuit het gezichtspunt gezondheid. Immers de oplossingen a en b zullen de magneetveldzone vergroten, de oplossingen c en d zijn niet realistisch gezien de lange projectvoorbereidingstijd. De stroom zal dus moeten worden getransporteerd middels Randstad 380kV, immers er zullen geen uitwijkmogelijkheden zijn. Bovendien zal TenneT zich moeten houden aan haar contractuele verplichtingen. De geschetste oplossingen zijn weinig vertrouwenwekkend. Bovendien zijn de maatregelen a en b in strijd met de uitgangspunten van VROM, of beschouwt men de lijn dan ineens als een “bestaande situatie”?

In het schemergebied tussen 30% jaargemiddelde belastbaarheid en eventuele uitbreiding zal er sprake zijn van aanmerkelijk grotere magneetveldbreedten (zie de WOB gegevens toegestuurd aan de Stichting de Groene Landscheiding). Hoewel er een controle mechanisme (EMS) is ingebouwd zal TenneT niet in de gelegenheid zijn de transporten na overschrijden van het jaargemiddelde stil te leggen (zie het hiervoor gestelde).

Op blz. 29 (3.7) wordt nader ingegaan op de gevolgen voor de gezondheid van geïoniseerd fijnstof. Uw onderzoeker citeert het RIVM onderzoek inzake de depositie van geïoniseerd fijnstof zoals genoemd in het NRPB rapport (de gehanteerde waarde moet worden gezien als theoretisch en niet realistisch). Uw onderzoeker gaat niet nader in op de kanttekeningen en bemerkingen van een van de auteurs van het onderzoek (zie ons geautoriseerde verslag bijlage 5 bij het beroepschrift) noch wordt ingegaan op de door een van de opstellers van het Britse rapport (prof. Henshaw) opgestelde brief dat de resultaten van het onderzoek door de Britse overheid zijn gemanipuleerd. (brief aan het dos-

sier van uw Afdeling toegevoegd door de Stichting de Groene Landscheiding).

3^e Onderzoeksvraag: geluid

Mede op grond van het Peutz-onderzoek constateert de StAB dat er geen cumulatie van Coronageluid zal optreden met andere soorten van geluid. Het uitgangspunt dat het Coronageluid weg zal vallen tegen omgevingsbronnen is een foutieve aanname voor de situatie bij Delft; immers er is althans ter hoogte van de wijk Tanthof geen snelweg aanwezig; dit in tegenstelling tot de aangehaalde onderzoeken in het rapport. De A4 eindigt ten noorden van de wijk Tanthof. De A4 begint noordelijker, ter hoogte van de Kruithuisweg. Er is bovendien geen kennis genomen van andere onderzoeken inzake Coronageluid. Ook hier hebben cliënten de indruk dat alleen het door TenneT en EZ aangedragen materiaal is meegenomen in het eindoordeel van de StAB.

4^e Onderzoeksvraag: technische mogelijkheden naar ondergrondse aanleg

De wijze van beantwoording

Cliënten plaatsen de navolgende opmerkingen bij het StAB-rapport. In het kort missen cliënten een kritische beschouwing van de redenen die bij TenneT aanleiding hebben gegeven tot het niet meer dan 20 km ondergronds verkabelen. Er wordt met name een opsomming gegeven van de redenen van TenneT om 20 kilometer als maximum te hanteren, en genoemd worden de (door cliënten ook aangehaalde) rapporten die weergeven dat er geen technische argumenten zijn de ondergrondse lengte te beperken tot 20 kilometer. Het had in de rede gelegen als de StAB had onderbouwd of en waarom die 20 kilometer daadwerkelijke het maximum haalbare is. Om een goed antwoord op die vraag te geven, kan men niet in redelijkheid volstaan met enkel het standpunt van TenneT weer te geven, en te verwijzen naar rapporten die door of in opdracht van TenneT zijn opgesteld, maar ook zelf kritisch onderzoek te doen en een kritische, wetenschappelijk onderbouwde en goed gemotiveerde conclusie te trekken. Cliënten stellen vast dat de StAB niet veel meer heeft gedaan dan een opsomming te geven van de rapporten en standpunten die eerder door TenneT reeds zijn ingebracht. Cliënten menen dat in dit opzicht geen goed gevolg is gegeven aan uw onderzoeksopdracht, zoals geformuleerd in de brief van 8 februari 2010.

De StAB schrijft in de inleiding (blz. 38):

‘In paragraaf 5.3 ga ik in op de technische mogelijkheden van een ondergrondse aanleg van een hoogspanningsverbinding en de mogelijke beperkingen.’

Welnu, in paragraaf 5.3 vindt geen deugdelijke bespreking plaats van technische mogelijkheden en mogelijke beperkingen van ondergrondse verkabeling. De tekst van de paragraaf bestaat nagenoeg geheel uit citaten uit slechts één document van verweerders (bijlage 12 van het MER, blz. 113-133), die op zijn beurt voornamelijk stoelt op notities van TenneT (zie de literatuurlijst in voornoemde bijlage op blz. 133). De eigen inbreng van de onderzoeker bestaat onder meer uit een ongefundeerde opmerking dat ‘de in het MER weergegeven technische informatie op dat punt niet onjuist is.’ (blz. 39 van het deskundigenverslag). De conclusie met een ingebouwde, nietszeggende, lofprijzing: ‘Gelet op het voorgaande heeft TenneT vanuit de verantwoordelijkheid van het bedrijf voor een veilig en betrouwbaar net met een waarborg voor doelmatig transport, gekozen voor een verkabelde lengte van niet meer dan twintig kilometer.’ (blz. 41 van het deskundigenverslag).

De eerste alinea van paragraaf 5.3 (blz. 38) is een citaat uit bijlage 12 van het MER (blz. 116). De

onderzoeker verzuimt dit aan te geven, waardoor de indruk ontstaat dat de eerste alinea de mening van de onderzoeker weergeeft.

De conclusies van de onderzoeker in de laatste alinea van paragraaf 5.3 (blz. 41) over de vermeende grens van twintig kilometer zijn gebaseerd op de inhoud van slechts één document (van verweerders).

De onderzoeker trekt deze conclusies al voordat hij de second opinion van Tractebel en de review daarvan bespreekt; deze bespreking sluit hij zonder conclusie af.

De onderzoeker schrijft dat in het rapport van Tractebel geen technische argumenten zijn aangegeven die ervoor pleiten de inpassing van ondergrondse kabels te beperken tot 20 kilometer (blz. 41). Hij gaat evenwel niet in op de evidente tegenspraak tussen dit rapport, waarin alle technische bedenkingen van TenneT tegen ondergrondse verkabeling worden weerlegd, en de beweringen over vermeende netinstabiliteit en systeemontbetrouwbaarheid van ondergrondse verkabeling die hij zo uitvoerig citeert uit bijlage 12 van het MER. De conclusies van het rapport van Tractebel zouden voor de onderzoeker aanleiding moeten zijn tot op zijn minst enige kritische distantie tegenover de beweringen (van TenneT) in bijlage 12 van het MER, in de wetenschap ook dat blijkens dezelfde bron (blz. 119-120) TenneT geen ervaring met ondergrondse verkabeling heeft. Verder vermeldt de onderzoeker dat volgens verweerders Tractebel nadrukkelijk heeft aangegeven het standpunt van TenneT over maximaal 20 kilometer kabel te ondersteunen. Hij bespreekt evenwel niet in hoeverre dit valt te rijmen met de inhoud van het rapport van Tractebel.

De StAB doet het onderwerp ondergrondse gelijkstroom (HVDC) met slechts luttele alinea's af, waarbij hij alleen tegenstanders citeert. Allereerst geeft hij de opvattingen van verweerders (TenneT) over dit onderwerp weer, maar zonder aan te geven dat het hun opvattingen betreft (zie het MER, blz. 8 en 68)! Hij laat het onderzoek van de Katholieke Universiteit Leuven naar een ondergrondse gelijkstroomverbinding in de Randstad (Randstad HVDC) buiten beschouwing (document overlegd door de gemeente Midden-Delfland). Dit onderzoek is van belang omdat het aantoont dat ondergrondse gelijkstroom voor de noordring technisch en financieel haalbaar is, waardoor het volledige (vermeende) maximum van 20 kilometer ondergrondse wisselstroom kan worden ingezet voor de zuidring. Ook rept hij met geen woord over de argumenten van de natuurkundige Loose die pleiten voor gelijkstroom ondergronds (zie het beroepschrift van de gemeente Midden-Delfland). De onderzoeker betreft in zijn onderzoek slechts – enkele – rapporten en gaat voorbij aan hetgeen appellant in zijn beroepschrift betoogt over een ondergrondse aanleg van de hoogspanningsverbinding. Dit klemmt te meer daar de ongelijkheid tussen de partijen al zo groot is als het gaat om het kunnen bekostigen van dure (tegen)onderzoeken. Ook noemt de onderzoeker een bron waarin verweerders inzage (mogen) hebben, maar appellant niet: het verslag van de technische briefing van de Kamercommissie.

Er is, mede gelet op bovenstaande punten 1 tot en met 7, geen sprake van een gedegen, evenwichtige en kritische afweging van de verschillende argumenten aangaande de vermeende grens van twintig kilometer ondergrondse wisselstroom, of aangaande ondergrondse gelijkstroom.

5° Onderzoeksvraag: effecten op vogels

Cliënten merken op dat de StAB heeft volstaan met het onderzoek naar de gunstige staat van instandhouding. Omdat die ten aanzien van vogels niet in gevaar zou zijn, meent de StAB dat de ontheffing terecht is verleend.

Echter; de gunstige staat van instandhouding is niet het enige criterium waarop wordt beoordeeld of ontheffing kan worden verleend. In beroep hebben cliënten gesteld dat het criterium het belang van de openbare veiligheid niet in redelijkheid had kunnen worden gebruikt om ontheffing te verlenen. Ook hebben cliënten aangevoerd dat er andere bevredigende oplossingen zijn. Cliënten stellen vast dat de StAB ten aanzien van deze beroepsgronden geen nader onderzoek heeft verricht.

Wel is uitgebreid ingegaan op de gunstige staat van instandhouding. In reactie op hetgeen de StAB over dit onderwerp stelt, merken cliënten het navolgende op.

Zij hebben de bevindingen voorgelegd aan de heer H.G.Th. van 't Hart, secretaris van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Delfland, tevens lid van het bestuur van de Stichting Delft Zegt Nee. Voor de goede orde vermelden wij nog dat de KNNV in het kader van de Flora- en faunawet door het ministerie van LNV als een deskundige organisatie op ecologisch gebied wordt erkend. In dit verband menen cliënten dat de StAB zich in haar onderzoek ten onrechte uitsluitend heeft gericht op het beroep van de Vereniging Vogelwacht Delft e.o. (overigens op zichzelf terecht vanwege de bij die vereniging aanwezige langjarige en gedetailleerde deskundigheid met name op het gebied van de lepelaars) en alleen met die vereniging op 22 mei jongstleden heeft gesproken, terwijl ook Delft Zegt Nee en anderen in hun beroep en in de aanvulling met betrekking tot de ontheffing van de Flora- en faunawet van 11 januari 2010 (ons kenmerk 50009418/282/jdijk) dit onderwerp naar voren hebben gebracht. Hieronder komen cliënten nog op dit aspect terug.

De StAB verwijst in par. 6.4.1. naar het 1%-criterium uit de internationale rechtspraak (Europees Hof van Justitie, arrest 9 december 2004, zaak C-79/03) als bovengrens voor de bepaling van een relevant effect op de populatie, dat wil zeggen een negatief effect op de in de Flora- en faunawet genoemde doelstelling van de gunstige staat van instandhouding.

Cliënten merken in de eerste plaats op dat het 1%-criterium noch door het Europese Hof van Justitie, noch in eerdere uitspraken door uw Afdeling als hard criterium is gehanteerd om te bepalen dat er sprake is van behoud van de gunstige staat van instandhouding van een soort in de zin van de Habitatrichtlijn en/of de Ffw. Wel werd door uw Afdeling in de uitspraak van 1 april 2009 (200801465/1/R2) het 1%-criterium toegepast bij de vraag of de sterfte een verstrend effect kan hebben op de soorten waarvoor een gebied in het kader van Natura 2000 is aangewezen. Verder werd het 1%-criterium toegepast bij het bepalen of ontheffing mogelijk was van het verbod van art. 12 Ffw voor het rapen van kievitseieren. Het betrof een ontheffing op grond van art. 60 Ffw, waarin het criterium van een gunstige staat van instandhouding niet expliciet is opgenomen. Alleen al om die reden ligt het niet voor de hand zondermeer het criterium van 1% te hanteren.

De vraag of de gunstige staat van instandhouding is gewaarborgd, dient naar het inzicht van cliënten te worden beantwoord aan de hand van de definitie van art. 1 van de Habitatrichtlijn. Noch uit het besluit, noch uit het StAB-rapport blijkt dat de instandhouding op deze wijze is beoordeeld. Met name is van belang dat wordt beoordeeld wat de invloed van de hoogspanningslijn op de lokale populatie lepelaars (en andere broed- en niet broedvogels) is. Uit het StAB-rapport dat getoetst is aan de in Nederland verblijvende populaties tijdens en buiten het broedseizoen (zie vetgedrukte tekst op blz. 45). Blijkbaar is niet beoordeeld wat het effect van de hoogspanningslijn op de lokale populaties is. Een dergelijke toets had niet achterwege kunnen blijven (zie in dit verband bijv. Hoofdlijnen Natuurbeschermingsrecht, Prof. dr. C.H.W. Backes en anderen, editie 2009, blz. 163 en 164).

De StAB geeft aan dat de additionele sterfte van 17 van de 18 onderzochte vogelsoorten minder is

dan 1% en richt zich vervolgens alleen op de lepelaarpopulatie. Het verder buiten beschouwing laten van de 17 vogelsoorten achten cliënten onjuist, omdat in het vervolg is gebleken dat de aanvraag voor de ontheffing van de Ffw alleen was gebaseerd op aanleg en gebruik van de 380 kV-leiding in plaats van op de aanleg en het gebruik van de combinatie van de 380 kV- én de 150 kV-leidingen en bovendien was gebaseerd op een masthoogte van 55 meter in plaats van op een te realiseren masthoogte van 65 meter.

Hierbij merken cliënten nog op dat de StAB in par. 6.5 onterecht concludeert dat het verticale barrièrevlak van 36 meter niet groter wordt, maar zich 10 meter hoger boven het maaiveld zal gaan bevinden. De StAB vergist zich hier, omdat zij zich niet heeft afgevraagd wat de oorzaak van de mastverhoging van 55 naar 65 meter is. Dit heeft te maken met de aanleg van geluidswallen van de A4, die ter plaatse 8 meter hoog moeten worden om de geluidsbelasting ter plaatse binnen de toegezegde kaders te houden. De tien meter tussen het maaiveld en de eerste bedrading van de hoogspanningsleiding worden derhalve opgevuld met een grondwal van 8 meter en dit zorgt ervoor dat geen enkele grotere vogelsoort er nog onderdoor zal vliegen. Er ontstaat immers niet een verticaal barrièrevlak van 36 meter, maar van 46 meter. Een zeer aanzienlijke toename derhalve. Met dit gegeven is bij de aanvraag ontheffing Ffw geen rekening gehouden. Het is aannemelijk dat indien dit wel was gebeurd uit een nader onderzoek ten bate van de ontheffing zou zijn gebleken dat de gunstige staat van instandhouding niet was verzekerd voor meerdere van de eerder genoemde 17 vogelsoorten. Indien de StAB tegelijkertijd met de Vogelwacht Delft e.o. eveneens met cliënten contact had gezocht, dan hadden zij haar op deze omissie kunnen wijzen.

Cliënten kunnen niet tot een andere conclusie komen dan dat de aanvraag ontheffing Flora- en faunawet is gebaseerd op onjuiste gegevens en derhalve de verleende ontheffing moet worden vernietigd.

Mocht u van mening zijn dat verweerders en de StAB terecht aan het 1%-criterium hebben getoetst, dan merken cliënten nog het navolgende op.

Een tweede aspect met betrekking tot het 1%-criterium is dat de StAB meent dat hier voor wat betreft de lepelaar aan voorbijgegaan kan worden. In par. 6.4.1. geeft de StAB aan dat de 1% waarde van de jaarlijkse natuurlijke sterfte 7 exemplaren bedraagt. De additionele sterfte is berekend op 10 exemplaren. Opmerkelijk is nog dat in par. 6.4.2. de StAB een additionele sterfte noemt van 12 exemplaren (namelijk 4 x 3), waarbij de StAB overigens opnieuw abusievelijk meldt dat bij de factor 4 is uitgegaan van een 'aanzienlijk grotere barrièrewerking', waarbij verwezen wordt naar noot 40. Daarin wordt toegelicht dat de 8 meter barrière van de 150 kV voor de 380 kV toeneemt naar 36 meter, hetgeen zoals hiervoor al is aangegeven onjuist is en vanwege de aan te leggen A4 geluidswal zal toenemen tot 46 meter, waarmee eveneens de factor 4 op losse schroeven komt te staan en de facto moet worden uitgegaan van een factor 5,75 (46 meter gedeeld door 8 meter). De additionele sterfte uitkomt daarmee uit op 23 exemplaren (factor 5,75 x 3 ex).

Dit leidt tot een zeer forse overschrijding van het 1%-criterium. De StAB meent vervolgens dat hier aan voorbijgegaan kan worden met een verwijzing naar een geheel nieuw populatie-ecologisch rekenmodel voor de lepelaar. Dit model, dat in dit kader van een zeker opportunisme niet is vrij te pleiten, is in de wetenschap niet nader getoetst door onafhankelijke deskundigen bijvoorbeeld van de Universiteit van Wageningen voor wat betreft de lepelaar. Het model is verder niet getoetst voor andere vogelsoorten, dan wel andere diersoorten, noch juridisch algemeen is geaccepteerd en kan alleen al om die redenen niet zondermeer het internationaal wetenschappelijk en juridisch wél geaccepteerde 1%-criterium vervangen, zeker niet nu de gehanteerde factor onjuist blijkt te zijn. Voor-

gaande argumentatie is eveneens van toepassing op de 17 eerder genoemde vogelsoorten, indien voor die soorten het 1%-criterium wordt overschreden.

Cliënten concluderen dat het voorbijgaan aan het internationaal geaccepteerde 1%-criterium op basis van een geheel nieuw speciaal voor dit project gecreëerd populatiemodel voor de lepelaar onvoldoende is onderbouwd en derhalve moet leiden tot vernietiging van het besluit.

Tot zover het commentaar van cliënten op het StAB-rapport. Ik verzoek u naar aanleiding van de opmerkingen de StAB in de gelegenheid te stellen nader onderzoek te verrichten op de onderdelen waarvan cliënten hebben betoogd dat het onderzoek tekortschiet.

Ook overigens verzoek ik uw Afdeling de opmerkingen te betrekken bij de behandeling van het beroep.

Hoogachtend,

J.E. Dijk